

Интервју са проф. др Хермином Ангелеску

Напредак библиотека зависи од библиотекара

Од 11. до 18. децембра 2009. године у Београду је, на позив Библиотекарског друштва Србије, боравила проф. др Хермина Ангелеску. Професор француског и енглеског језика и књижевности по образовању, које је стекла у родној Румунији, завршила је мастер, а потом и докторске студије на Школи за библиотекарство и информатику Тексас универзитета у Остину (САД). Од 1999. године професор је на Државном универзитету Вејн у Детроиту, у америчкој савезној држави Мичиген, где предаје историју библиотека, међународно и компаративно библиотекарство.

О студијама библиотекарства у Детроиту, ангажавању проф. др Ангелеску у IFLA-и и Фондацији Бил и Мелинда Гејтс, румунским и српским библиотекама, за *Панчевачко читалиште* разговор је водила Сандра Николић, координатор Америчког кутка у Београду.

С.Н. – Током боравка у Београду, на Филолошком факултету говорили сте о студијама библиотекарства и информатике у америчком образовном систему. Оне се организују као мастер студије, а Вас молим да нам овом приликом нешто кажете о профилу студената који се одређују за ову професију.

Х.А. – У нашој школи за библиотекарство и информатику на Државном универзитету Вејн у Детроиту просечна старост студената је 38 година. Имамо и младе студенте који долазе одмах након дипломирања и оне који већ раде у библиотекама. Ови први могу имати диплому из историје, лингвистике, страног језика, географије, уметности, било које области, а потом долазе на мастер из библиотекарства. Али, међу нашим студентима су и особе већ запослене у библиотекама, које, међутим, немају диплому из библиотекарства, а желе да је стекну како би конкурисали за бољу позицију и плату у библиотеци. Ту су и они који желе библиотекарство као друго занимање: рачуновође, адвокати и наставници који желе да постану библиотекари. Људи у Сједињеним Америчким Државама када дођу у четрдесете желе да промене каријеру. Американци не могу да се баве истим послом четрдесет година. Они желе да буду продуктивни, траже изазов, желе да ураде нешто ново и одлучују да се врате у школу, да тамо стекну нова знања, да би могли да промене каријеру. На својим предавањима имам и студенте који су старији од мене, мајку и сина, мајку и ћерку, који похађају наставу у исто време, очигледно из различитих разлога, али сви они су се определили за библиотекарство.

С.Н. – Да ли се са економском кризом променила просечна старост студената који се уписују на универзитете?

Х.А. – Криза је почела пре само годину дана, али је могуће да је дошло до промене. Раније студије показале су да се на универзитетима повећава број уписаних студената када земља пролази кроз кризу. У том тренутку људи губе радна места, али да би добили бољи посао ка-

Изалагање проф. др Хермине Ангелеску на научној конференцији Библиотекарског друштва Србије

да се привреда врати у нормалу, они желе да буду боље припремљени, желе да се образују на вишем нивоу како би стекли право на боље позиције.

С.Н. – Колико важне Универзитетска библиотека на Вејну посвећује електронским ресурсима?

Х.А. – Савремени корисник библиотеке жели све више и више електронских извора, јер жели да користи услуге библиотеке виртуелно. Испитивања показују да студенти на нашем универзитету раде своја истраживања и домаће задатке после 11 часова увече.

Тенденција је да се мигрира у електронско окружење, јер је студентима потребан удаљени приступ. Он је потребан и онима који студирају on-line, тако да им можемо обезбедити приступ ресурсима библиотеке без обзира у ком делу Сједињених Америчких Држава живе. Немамо никакву политику односа електронски-штампани ресурси приликом њихове набавке.

Када је у питању развој колекција, претходних година библиотекари специјализовани за развој колекција набављали су књиге и материјале за које су мислили да

ће бити корисни наставном особљу или студентима по принципу „за сваки случај, ако некоме затреба, нека буде на полици“. Последњих година, тај принцип уступио је место принципу „набавка у правом тренутку“. Рецимо да ми је потребно нешто за наставу или истраживање, ја ћу то рећи библиотекару који је у обавези да то уврсти у колекцију докле год је куповина у оквирима разумне цене. То је набавка у правом тренутку.

У овом тренутку претплаћени смо на 512 база података. Наша библиотека троши 7,5 милиона долара сваке године на електронске ресурсе, што подразумева претплату на електронске часописе и базе података.

С.Н. – Пракса је веома брзина за образовање студената. Рецимо нам нешто о томе како се она организује у Вашој школи за библиотекарство и информатику.

Х.А. – Да би завршио дипломске академске студије и добио звање мастер библиотекарства и информатичких наука, студент, уколико нема искуства, тј. ако већ није радио у библиотеци, мора у току једног семестра да похађа практикум. Практикум је наставним планом веома добро регулисан и њиме је одређено да студент

Професорица Ангелеску на Завичајном одељењу панчевачке библиотеке

мора да проведе 136 сати у библиотеци. Професор надзира практикум и распоређује студенте према њиховом опредељењу. Рецимо да студент жели да буде библиотекар у јавној библиотеци, овај професор ће наћи јавну библиотеку спремну да прихвати да тамо ради током практикума; ако жели да постане школски библиотекар, професор ће пронаћи школску библиотеку спремну да буде домаћин. Можемо имати и више студената на истој локацији, тако да је обавеза библиотеке у којој радите да уложи време у вашу обуку. Ако пет студената ради практикум у истој библиотеци, то је инвестиција од стране библиотеке и студенти су ангажовани на врло озбиљним пројектима. То је оно што ми називамо ситуацијом у којој свако добија. Студент добија искуство, а библиотека која инвестира време обучавајући студенте уз вршење надзора над њима добија резултат њиховог рада. Студенти се састају са професором који надгледа практикум два пута у току семестра, предају извештај, а ми проце-

њујемо да ли се практикум одвија по плану. Студенти за практикум плаћају 2.000 долара, као да похађају неки предмет, тако да практикум схватамо веома озбиљно.

С.Н. – Да ли можете да нам наведете неке примере пројеката студената током практикума?

Х.А. – Имали смо студенте који су започели формирање библиотеке од нуле, што је био случај са Опером у Детроиту која је поседовала врло лепу збирку партитура, старе снимке опера на видео касетама, дисковима и другим медијима. Студенти су помогли да се ова библиотека организује, да се скенирају старе партитуре, па чак и стари репертоари Опере. Ако неко жели да уради истраживање, да види шта је извођено у току 1956. године, може да оде тамо и да пронађе податке. Студенти су исту ствар урадили и за библиотеку симфонијског оркестра у Детроиту. Сада обе ове културне институције имају своје Web странице на којима су чак постављени видео клипови са различитих дешавања која ове две институције организују. Ово је пример сарадње између наше школе за библиотекарство и институција културе у граду. У овом тренутку једна група студената почиње сарадњу са Мо-

таун историјским музејом у Детроиту и Музејом Афроамериканаца, одакле су тражили помоћ при уређењу богате грађе у вези са историјом Афроамериканаца. Наши студенти такође раде у болницама разних типова, јер смо сада у процесу дигитализације медицинских записа због одлуке Обамине администрације да се до 2015. сви медицински записи дигитализују.

С.Н. – Како зајочиње однос студената – библиотека на универзитетском нивоу?

Х.А. – У Сједињеним Државама, у првом семестру основних академских студија, постоји обавезни курс на коме библиотекари подучавају своје студенте како да користе библиотеку. Овај уводни курс се оцењује, а специјализовани библиотекари који га држе

дају и оцене. На тај начин студенти науче како да користе ресурсе библиотеке.

С.Н. – Били сте у прилици да посетите неколико библиотека у Београду и разговарате са запосленима у тим институцијама. Да ли можете да нам кажете где видите библиотеке у Београду за њихову годину?

Х.А. – Није мој посао да кажем где видим библиотеке у Србији за пет година од сада, јер то зависи од српских библиотекара. Иако сам свесна чињенице да је пред њима много изазова, такозваних универзалних изазова о којима сам и говорила, као што су простор, кадар, финансије и друго, напредак библиотека зависи од библиотекара. Можете да побољшате или промените ствари чак и ако имате мали буџет. Успех не зависи од одређеног система, не зависи од финансија, зависи од воље и жеље да се нешто промени и, уколико српски библиотекари желе да закораче у 21. век, то зависи од

них. Најважније је да постоји жеља. Уколико не постоји и најмања намера да се нешто побољша, модернизује, неће бити учињени велики кораци. Видела сам библиотеке које иду у правом смеру. Била сам импресионирана Библиотеком града Београда где сам видела пуно ентузијазма, иако је библиотека била затворена због кречења. Наравно, морате да затворите библиотеку како би се модернизовала, али из својих разговора са запосленима, видим да постоји пуно добрих идеја за побољшање услова и идеја за нове услуге, а то је управо оно што је битно.

С.Н. – Познајте су нам дефиниције школској библиотекарка, библиотекарка запосленог у јавној или универзитетској библиотеци, али ко је урбани библиотекар?

Х.А. – Урбани библиотекар је библиотекар који ради у великој јавној библиотеци у великом граду попут Детроита, Чикага, Њујорка, Сијетла, Хјустона или Даласа, градовима који се суочавају са одређеним изазовима као што су висока стопа незапослености, дрога, оружје, проституција, велики број сиромашних и необразованих чланова заједнице. Ово су проблеми који су специфични за велике урбане средине, не за мале градове у којима се сви познају. Урбани библиотекар раде руку под руку са агенцијама за социјалну заштиту и социјалним радницима и покушавају да помогну сиромашним и мање образованим корисницима учећи их компјутерској и информационој писмености. На тај начин дају им нову шансу у реалном свету.

Јавна библиотека у Детроиту, као урбана библиотека, обезбедила је средства која су јој омогућила да покрене пројекат обуке корисника за конкурисање за посао, израду кратке биографије, коришћење електронске поште и слање Интернетом, јер се већина пријава подноси on-line. Више не постоји могућност да откуцате своју биографију, пошаљете је или лично однесете, већ се све ради преко Интернета. Поред овога, велике библиотеке нуде и друге курсеве људима који су изгубили посао, попут курсева рачунарства, јер је потребно да поседујете одређено знање о компјутерима како би имали шансу да се запослите. Инструктори на курсевима рачунара су или библиотекар или сарадници из невладиних организација који користе простор библиотеке за организовање ових или других курсева и радионица. Курсеви су бесплатни као и све услуге јавних библиотека, осим услуга штампања и копирања које се наплаћују симболично. То је урбано библиотекарство.

С.Н. – У ирлици сте да ујорђеујете библиотекарство у Европи са библиотекарством у САД...

Х.А. – Англосаксонски модел почео је да се развија у Сједињеним Државама и пренео се у северну Европу. За разлику од праксе у већини европских земаља, англосаксонски модел у први план ставља кориснике и њихове потребе, а не колекцију или оно што библиотекар

процењују да би корисницима било потребно. У Европи је још увек веома распрострањена та представа о библиотеци као храму књиге, али ако сте храм онда умирате, ту нико не долази, јер се у храмове и не долази стално...

Хермина Ангелеску испред деканата Полицијске академије у Земуну

Осим тога, нарочито у Источној Европи, библиотекар као да не схватају да новац за библиотеке дају грађани и да могу да престану да га дају ако не добијају ништа за узврат. Није поента у бескрајном каталогизирању; када имате узајамне каталоге онда већину библиотекара можете да поставите за референсни сто. Али, библиотекар не желе да разговарају са људима, и докле год себе сматрају интелектуалцима, на пиједесталу, имаће проблем. То је управо супротно од англосаксонског модела, где бити библиотекар значи част, али част да се помогне другим људима, жеља да се прича са људима, не са књигама... Библиотекар у локалној заједници би требало да демонстрирају своју жељу да тој заједници служе.

С.Н. – Србија је на путу уласка у Европску унију, да ли то нешто значи за библиотеке?

Х.А. – Улазак у Европску унију значи испуњавање виших стандарда, и то је добро, јер је, уопштено говорећи, библиотекарство у Источној Европи нека врста библиотекарства 19. века, није чак ни библиотекарство 20. века. Мали је број изузетака и могу се набројати на прсте једне руке. Библиотеке се фокусирају на каталогизацију, израду библиографија и веома статичне услуге у раду са корисницима, што није пракса у западним земљама, где је главни фокус на корисничким/библиотечким услугама како у раду са корисницима који долазе у библиотеке, тако и са виртуелним корисницима које не видите, али који очекују висок квалитет услуга библиотекара без обзира на врсту библиотеке. Потребно је ставити акценат на дигитализацију, али не старих књига. Стално слушам како су библиотеке дигитализовале културну баштину. Колико корисника проучава старе румунске манускрипте или старе српске књиге? Не много.

Студенту у 21. веку потребан је приступ чланцима у пуном тексту, научним чланцима и потребно је фокусирати се на то. Европска унија ће, надам се, увести нове стандарде за библиотечке услуге, који ће вас навести да закорачите у 21. век. Овај процес ће захтевати велику посвећеност. Људи не морају да долазе у библиотеку само због књижевних вечери, то је старомодно библиотечарство. Они желе да дођу у библиотеку да науче нешто ново, нешто што им је потребно у свакодневном животу

Сусрет са панчевачким библиотекарима

као нпр. ствари везане за исхрану, здравље, узгајање органске хране или практичне ствари попут информација везаних за аутомобиле.

С друге стране, од вас ће се очекивати да допринесете *Еуројезани*. Постоји могућност да ће ЕУ субвенционисати пројекте дигитализације или обуку библиотекара за пружање нових услуга које су потребне корисницима. Новац ће добити они који знају како да раде у тимовима. То је оно што ЕУ жели да види. Они желе да виде сарадњу, како унутар исте земље, тако и сарадњу међу земљама истог региона. Уколико желите да опстанете у овом глобалном свету, морате бити отворени за сарадњу са колегама и морате знати како да седите за истим столом, имате различите идеје, али заједнички да их остварите.

С.Н. – Каква је Ваша визија библиотеке будућности?

Х.А. – У будућности видим библиотеке у различитој врсти окружења, у другачијем простору – реконфигурираном простору. Морамо да се удаљимо од размишљања да је библиотекар негде на пиједесталу и посматра шта корисници раде. Уколико имамо бежични Интернет, не морамо да будемо иза стола и радимо свој посао, већ међу корисницима. Библиотека ће изгледати као ваша кућа или дневна соба. Моћи ћете да седите у удобној столицама и опустите се уз камин.

Када сам први пут отишла да посетим једну библиотеку северно од Детроита, директор ме је провео кроз њу и поносно је показао. Том приликом је рекао да његова библиотека има преко стотину различитих врста столица, од малих столица за децу, софа, столица са столовима на које можете са ставити лаптоп, до барских столица. Какву год столицу корисник да пожели – ова библиотека је има.

С.Н. – Како библиотеке финансирају свој изглед?

Х.А. – Библиотеке САД, првенствено јавне библиотеке, функционишу са новцем који добијају од пореза. Немогуће је покрити све овим новцем, тако да библиотеке имају и друге изворе финансија, попут субвенција. У библиотекама постоје и специјализовани библиотекари којима је једини задатак да проналазе изворе прихода: они траже донаторе међу члановима заједнице, али и међу компанијама. На пример, у Детроиту се налазе компаније попут Форда, Крајслера, Ценерал Моторса, које улажу у библиотеке и музеје у циљу промовисања образовања.

С.Н. – Да ли сће ујознайти са начином финансирања библиотеке у Румунији?

Х.А. – Оне не добијају много новца, то је проблем и зато се још увек налазе у 19. веку. Новац долази од матичних институција, Министарства за образовање у случају Главне универзитетске библиотеке, односно Министарства за културу, када је реч о Националној библиотеци. На буџету Министарства за културу налазиле су се и јавне библиотеке, али су пребачене на буџет локалних градских институција.

У неким библиотекама ситуација је боља него у другим. Уколико на локалном нивоу постоји особа која воли библиотеке и која жели да усмери средства за финансирање јавних библиотека, видећете библиотеке у лепим зградама, неке и у новим, док се друге распадају. Ово је довољни показатељ нивоа заинтересованости локалних институција за јавне библиотеке у њиховом окружењу.

Међутим и на библиотекарима је да испуне свој задатак. Поједини директори библиотека и библиотекари веома су агресивни по питању показивања свог значаја у друштву, док су други веома пасивни и они имају управо оно шта заслужују – ништа. Уколико сте залепљени за своју столицу, чекајући да вам неко закуца на врата са врећом новца, нећете видети тог неког. Нико неће доћи и просути новац испред вас и рећи: „Ево, имам нешто новца да вам дам“.

С.Н. – Рециите нам нешто о својој сарадњи са Бил и Мелинда Гејтс фондацијом, како је почела и нешто више о пројекту који ова фондација спроводи у Румунији.

Х.А. – Нисам сигурна како сам почела да радим за ову фондацију; они су ме контактирали путем mail-а. Очигледно су им били потребни експерти за покривање различитих делова света и претпостављам да је неко морао да уради истраживање да види ко је укључен у рад у различитим земљама. Бил и Мелинда Гејтс фондација не ради по принципу конкурисања за средства, већ они контактирају потенцијалне кандидате; ипак они поклањају свој новац... За њих ради група експерата, саветника које позивају када су им потребни стручни савети, тако да сам и ја почела да радим за њих као један од консултаната.

Пројекту у Румунији претходио је пилот програм који смо урадили, а за чије извођење је одобрена мала сума новца (1,4 милиона долара). Програм је спроведен са циљем да се сагледају потенцијални проблеми уколико би се донела одлука да се програм примени на националном нивоу. Током годину дана, колико је трајала студија, прикупили смо довољно података који су их уверили да је извођење пројекта на националном нивоу изводљиво.

Жао ми је што се ово догодило пре него што је почела криза у САД, јер нам је било обећано 50 милиона долара, а затим, када је наступила криза, сума новца коју смо добили била је готово преполовљена на 27,4 милиона долара.

Програм се односи на обезбеђивање Интернет приступа у јавним библиотекама, зато што су јавне библиотеке отворене за све. Програмом је обухваћена набавка компјутера и обука библиотекара за пружање услуга корисницима. Ја обучавам особе које ће даље едуковати библиотекаре о могућностима коришћења Интернета, од којих је можда најбитнија информациона писменост. Потребно је образовати кориснике како да изврше евалуацију информација, како да их користе и шта могу да очекују од Интернета. Немају све информације које су доступне на Интернету велику вредност, нити су све тачне; потребно је да корисници развију вештине како да процене информације које су им доступне. Поред ове обуке, библиотекарима је обезбеђена и обука о одржавању компјутера и Интернет конекције коју спроводе други чланови тима.

У оквиру субвенције коју даје Бил и Мелинда Гејтс фондација, додељују се и мање суме новца у висини 200 долара сваког месеца једној или двама библиотекама које осмисле неки мањи пројекат. Пројекат који се мени свидео била је идеја о успостављању „hot-spot“-а испред библиотеке, јер у парку који се налази испред људи могу да доносе лаптоп и користе Интернет.

Информације о другим подржаним мини пројектима можете наћи на адреси <http://www.biblionet.ro/>.

Један део новца добијеног од Фондације желели смо да искористимо и за јачање Удружења јавних библиотекара Румуније и запослили смо извршног директора и секретара за удружење. Како је субвенција расположива у интервалу од пет година, желимо да до краја тог периода ојачамо удружење, омогућимо му самосталан рад и пребацимо организовање континуиране обуке библиотекара са Министарства културе у окриље ове институције.

С.Н. – Реципише нам нешто о свом раду у IFLA-и.

Х.А. – IFLA је као Уједињене нације за библиотекарство. Ко год ради у IFLA одбору, то ради бесплатно, и тако је не само у IFLA-и, већ и у другим асоцијацијама попут ALA-е (Америчке асоцијације библиотекара), где сам члан Округлог стола за историју библиотека (Library History Round Table) и Округлог стола за међународне односе (International Relationships Round Table). Позиције у удружењима се не плаћају, ви својим уложеним временом, знањем и стручношћу доприносите унапређењу професије.

Мој рад у IFLA-и обухвата четири године рада на месту секретара, а сада сам председник Секције за исто-

рију библиотека. Са те позиције ћу се повући након истека мандата, јер је потребно да омогућимо млађим генерацијама да дају свој допринос. Како је Секција за историју библиотека претворена у Специјалну интересну групу, IFLA ме је поставила да још додатне две године будем на положају председника групе.

С.Н. – У Вашем досадашњем раду у IFLA-и, шта Вам је био највећи изазов?

Х.А. – (Уф!) Можда ми је највећи изазов био прошле године, када је презентован рад Гордане Стокић Симончић. Сличне ситуације, када једна група учесника, најчешће из политичких разлога протестује, дешавале су се у IFLA-и, али мени не.

На пример, када је 2000. године организована конференција у Јерусалиму, а тај град је с разлогом те године изабран, имали смо отворени протест целокупног арапског света, који није присуствовао конференцији.

Пријем и конференција за новинаре у градској кући у Панчеву

Мој лични изазов био је прошле године након презентовања рада о уништавању српских библиотека на Косову са историјског становишта, где је ауторка представила резултате свог истраживања. Када сам након сесије отишла да проверим e-mail, већ сам добила протест са Косова због начина на који је докторка Стокић презентовала ову тему. Нисам журила да одговорим, већ сам се консултовала са IFLA-иним одбором како да формулишем љубазни и политички коректан одговор. Разговарала сам и са Полом Старцисом, председником Секције за слободу приступа информацијама и слободу изражавања. Одличили смо да, иако ће целокупна сесија бити посвећена Шведским библиотекама, на конференцији у Гетеборгу 2010. године, издвојимо 20 минута како би представници Косова представили свој одговор. После неколико дана, након донете одлуке, контактирала сам их и изнела предлог који су они прихватили. Овај проблем решили смо дипломатским путем, на начин на који би то урадиле и Уједињене нације.

Превела Сандра Николић